

אתא לקמיה לדינא, בא לפניו להתדיין, אמר לו בעל האכסניה לרב: האם לאו אושפיוכני את האם לא התאכסנת אצלי, ורצה לרמוז לו שייגמול לו חסד עבור חסד, אמר לו ענה לו רב: אין נכון הדבר. [גירסת המהרש"ל: אמר ליה רב לבעל האכסניה: מאי בעית מה רצונך ממני?].

אמר ליה בעל האכסניה לרב: דינא אית לי יש לי דין ואני רוצה שתהיה הדיין.

אמר ליה רב:

פסילנא לך לדינא, הנני פסול לדונך, כיון א-ח שהזכרתי טובתך שעשית לי.

אמר ליה רב לרב כהנא תלמידו: פוק דייניה, צא ודון אותו.

חזייה, ראהו רב כהנא לאיש ההוא, דהוה גאים ביה, שהיה מתגאה כנגדו, ודיבר "גבוהות" [בחוצפה].

אמר ליה רב כהנא: אי צייתא, אם תקבל את הדין, צייתא, הרי טוב, ואי לא תקבל את הדין מרוב גאותך, מפיקנא לך "רב"

אמר רב יהודה אפילו בין בית לעליה, שלא יאמר הדיין לאחד מן האחין: טול אתה בית ואחין יטול את העליה, ואין בכך עיוות הדין, שהרי כל אחד מקבל דירה, אלא שישום אותם בשווים, ויתחלקו שווה בשווה.

ועוד כתוב שם: "ובין גרו" ונדרש: **אמר רב יהודה: "גרו"** הכוונה לתשמישי מגורים דהיינו: **אפילו בין תנור וכיריים** (41) שלא יאמר הדיין שיטול אחד מן האחין התנור והשני הכיריים, משום שאינו משפט צדק שתנור שווה יותר מן כיריים, אלא שבעל התנור ישלים לשני במעות.

ועוד כתוב שם, שמשה רבינו מזהיר את הדיינים: **לא תכירו פנים במשפט** ונדרש: **רבי יהודה אומר: לא תכירוהו** אם אחד מבעלי הדין הוא אוהבך, אל תראה אהבתך, ואילו **רבי אלעזר אומר: לא תנכרוהו**, אם אחד מבעלי הדין הוא שונאך, אל תיראה לו כנכרי, ולחייבו.

ועל הוראה זו מספרת הגמרא עובדה:

אושפיוכניה דרב בעל אכסנייתו של רב

מסכימים לפשרה, אזי חתכהו — לפסוק על פי הדין.

41. ורבינו חננאל פירש: צריך להיות הדיין בקי במשפט הפסדת העלייה על הבית כמה היא כדי שידין כמה יש לבעל העלייה על התחתון [וזה כפירוש רש"י] וכן צריך להיות בקי כמה הרחקת התנור מן הכותל או מן המעזיבה שתחת התנור וכמה הרחקת הכירה, והמחזיק בכירה אין לו לעשות [לא ברור כ"כ] וכיוצא בדינים הללו, ולא יהיו קל בעיניו מפני שהן כך בלא נשיאת ממון

שייך להכיר פנים, לכן דרשו, ושפטתם צדק בלב, וכיון שלבו עמו וראה האמת, בודאי שלא יכיר פנים ולא יגור מפני איש.

ועוד, משום שנאמר: "ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו", לכן נדרש, שמקודם, "ושפטתם צדק", — ורק אחר כך — "בין איש ובין אחיו".

אבל המהרש"א מפרש את הגירסא שלנו שאין גורסין בלבך, שמדובר כאן על "פשרה" הנקראת "צדק", ולכן דרשו "צדק את הדין" כל זמן שאינך יודע להיכן הדין נוטה, ואם אינם

אלא, כוונת ריש לקיש היא, **לאקדומיה**, להקדים את הדין, שאם בא קודם לפני הבית דין דין של פרוטה, ואחר כך דין של מאה מנה, אל יקדים הדיין לדון את הדין של מאה מנה, אלא כל הקודם לבוא לבית דין קודם בדינו.

“לא תגורו מפני איש” —

אמר רבי חנן: אל תכנים דבריך מפני איש, היינו שהתלמיד היושב לפני רבו לא ימנע עצמו מלחוות דעתו, אם רואה שרבו טועה בדין [כמו שמבואר לעיל, ו ב].

“כי המשפט לאלהים הוא” —

אמר רבי חמא בר חנינא: אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין, האם אינו מספיק לרשעים המעוותים את הדין בזה שנוטלים מזה ממון, ונותנים לזה, שלא כדין, וגורמים לגזל. אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו.

ולכן אמר משה לדיינים “כי המשפט לאלהים הוא!” כאשר אתם עושים עול במשפט, הרי זה כאילו אתם דנים את דינו של הקדוש ברוך הוא, וכאילו אתם מוציאים ממון מידו של הקדוש ברוך הוא, כי אתם מטריחים אותו, שהוא יחזיר את הממון לבעליו.

מאונד! (1) אוציא לך את “כוחו” של רב, שאתה מסתמך עליו על שעשית לו טובה, מ”כוחך”.

היינו שאודיעך [בר”ן מפרש את רש”י: אעשה דבר] שאפילו רב, שמכיר לך טובה, לא יוכל לסייעך. והיינו, שאנדה אותך בנידוי.

וממשיכה הגמרא לדרוש את הפסוקים של ציווי משה רבינו לשופטים.

“בקטן כגדול תשמעון” —

אמר ריש לקיש: שיהא חביב עליך, על הדיין, דין של פרוטה כמו דין של מאה מנה.

ודנה הגמרא:

למאי הלכתא? לאיזה דין אמר ריש לקיש שדין פרוטה הוא כדין מאה?

אילימא, אם נאמר לעיוני ביה, ומיפסקיה, שהדיינים מצווים לעיין ולפסוק באמת וביושר דין פרוטה כדין מאה, הרי פשיטא, דבר פשוט הוא, ולא יתכן שדבר זה בא הכתוב ללמדנו.

ומתרצת הגמרא:

לתלמיד אינו מנודה לרב, מכל מקום יש כאן עונש בזה שהוא מנודה לשאר אנשים.

אבל, כנראה, שכונת איש ההוא לזלזל ברב כהנא, כדי שיחזירוהו לרב לדונו, וחשב שאם יתדיין לפני רב, יזכהו עבור שהוא אירח אותו. ולכן אמר לו רב כהנא שינדה אותו, ואם יהיה מנודה — אפילו רב לא יוכל לדונו. וזה פירוש

שהרי הוא ירושה ובלא נתינת ממון בבזיון [נראה דצ”ל ונראה בעיניו כבזיון. ועיין בערוך] אלא צריך להתעסק בהן לפי הדינין המפורשין בפרק לא יחפור.

1. הערוך לנר הבין שרב כהנא רצה סתם לעונשו בשמתא, ולכן מקשה דמה הקשו התוס’ שמנודה

"והדבר אשר יקשה מכם, תקריבון אלי, ושמעתי" —

אמר רבי חנינא, ואיתימא או שאמר זאת רבי יאשיה: על דבר זה, שאמר משה "את הדבר הקשה תקריבון אלי", וכאילו נטל שררה לעצמו, נענש משה. לפי שהיה לו לומר תקריבון לפני השכינה. ומה עונשו? — שלא זכה שתיאמר לו מפי השכינה פרשת נחלות, עד שבאו לפניו בנות צלפחד, ולא ידע מה להשיב להן.

וכמו שנאמר: "ויקרב משה את משפטן לפני ה'".

אך רב נחמן בר יצחק חולק על מימרא זו, ומקשה:

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק: האם משה רבנו נטל שררה לעצמו?! והרי מי כתיב "ואשמיעכם", כאילו אומר שהוא בטוח שיוודע את הפתרון של כל דבר הקשה?! הלא "ושמעתי" כתיב! שמשמעותו היא: אני אשמע, ואז, אי גמירנא, אם הקב"ה כבר לימד אותי את הדין הזה, גמירנא, הרי כבר למדתי, ואוכל להשמיעכם אותו, ואי לא, אם הוא דין חדש, שהקב"ה עדיין לא לימד אותי, אז אזילנא, וגמירנא, אפנה אל הקב"ה שילמדני.

ואם כן, אין זה לשון של שררה.

אלא, למה באמת נאמרה פרשת נחלות רק אחרי פניית בנות צלפחד?

כדתניא, כמו ששינו בברייתא: ראוייה

היתה פרשת נחלות שתיכתב על ידי משה רבינו, כמו כל פרשיות התורה. אלא, שזכו בנות צלפחד, עבור רוב חיבתן לארץ ישראל, ונכתב על ידן.

וכמו כן ראוייה היתה פרשת מקושש, המלמדת שמחלל שבת נסקל, שתיכתב על ידי משה רבינו. אלא, שנתחייב המקושש, וחילל את השבת, ונכתבה על ידו.

ודבר זה בא, ללמדך, שמגלגלין מן השמים חובה, דבר רע, כמו עונש סקילה, שהיא מיתה חמורה, על ידי איש שהוא חייב, כמו המקושש. ומגלגלין זכות, כמו דיני ירושות, שהם זכות שהבנים והיורשים ירשו את קרוביהם, על ידי זכאי, כמו בנות צלפחד.

כתיב בתחילת ספר דברים, שמושה רבינו אומר לבני ישראל, "ואצוה את שופטיכם", להדריך את הציבור במשפטי החקים בעל כרחם של הציבור.

ועוד כתיב שם, "ואצוה אתכם בעת ההיא".

אם הזהיר את העם לשמוע בקול השופטים, מה הוצרך להזהיר את השופטים להנהיגם בעל כרחם? — אמר רבי אלעזר, אמר רבי שמלאי: יש כאן שתי אזהרות:

אזהרה לציבור, שתהא אימת דיין עליהן.

ואזהרה לדיין, שיסבול את טורח ומשא הציבור, להיות מתונים בדין.

ועד כמה צריך הדיין לסבול את טורח

(2) הציבור?

אמר רבי חנוך, ואיתימא, או שאמר זאת, רבי שבתאי: כמו שאמר משה רבינו, שהוא נושא את העם **"כאשר ישא האומן את הירנף"**.⁽³⁾

ומביאה עתה הגמרא עוד דרשה בענין הנהגת הציבור:

כתיב בספר דברים [בתחילת פרק לא, פסוק ז]: **"ויקרא משה ליהושע, ויאמר אליו לעיני כל ישראל: חזק ואמץ! כי אתה תבוא את העם הזה [אתה תבוא עם העם הזה] אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם לתת להם"**.

ועוד **כתיב** שם בהמשך [פסוק כג]: **"ויצו את יהושע בן נון, ויאמר: חזק ואמץ! כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם, ואנכי אהיה עמך"**.

ושני הפסוקים האלו לכאורה סותרים, שבפסוק הראשון משמע שיהושע יבוא עמהם כאחד מהם, ובפסוק שני משמע שצווה משה את יהושע לנהוג בהם בדרך שררה כבואם אל הארץ.

אמר רבי יוחנן: בתחילה **אמר משה ליהושע** מפי עצמו [שהרי הוא אומר "אשר נשבע ה'"], **אתה והזקנים שבדור עמהם**. [ויש גורסין: **עמך**]. והיינו, ביחד, ולפי דעתן

ועצתן תביאו את העם ולא תשתרר על הזקנים.

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, שיאמר ליהושע באופן אחר [שהרי בהמשך שם נאמר "אשר נשבעתי, ואנכי אהיה עמך"]:

וכך תאמר ליהושע: **טול מקל, והך על קדקדך!**⁽⁴⁾

והיינו, שרק יהושע לבדו ינהיגם, כי יש **דבר אחד לדור, מנהיג אחד יש לכל דור, ואין שני דברין לדור**.

ומסיימת הגמרא בעוד דין בדיני בית דין.

תנא, שנינו בברייתא: **זימון — בשלשה:**

ודנה הגמרא: **מאי "זימון"?** מה פשר הזימון המדובר כאן?

אילימא, אם נאמר **ברכת ה"זימון"**, והיינו, הוספת ברכת הזימון לפני ברכת המזון, בשלשה שאכלו, ונאמר שכאן שנה התנא את הדין של "שלשה שאכלו כאחד, חייבים לזמן".

אין זה יתכן.

כי, **והתניא,** הרי שנינו בברייתא אחרת, **זימון, וברכת זימון, בשלשה**.

4. ביד רמ"ה מפרש: שיכה בקדקד של הזקנים. ובחידושי הגרי"ז על התורה מבאר: דיש שני עניני נשיאות על ישראל. יש נשיאות של מלך ויש נשיאות של ראש סנהדרין, כמו שכתב הרמב"ם (פרק כ"ו מהלכות סנהדרין הל' א'): "וכן אם קלל הנשיא, אחד ראש הסנהדרין

2. וכתב ה"עיון יעקב": שהגמרא לא שאלה עד כמה צריכין הציבור להיות אימת הדיינים עליהם, כי זה פשוט, שהקיש הקב"ה מוראם למורא שמים.

3. הרי"א"ף מפרש שאם הבן בועט באביו אינו משליכו מפניו, כן יסבול הדיין את הציבור.

אלא, בהכרח, מאי "זימון"? לאיזה ענין התכוונה הברייתא באומרה "זימון בשלשה" — **אזמוני לדין**? הזמנת בית הדין לבעל הדין, לבוא ולהתדיין לפניהם, שצריך שליח הבית דין להזמינו בשם שלשת הדיינים.

כי הא דאמר רבא: הני בי תלתא דייני, דיתבי, שלשה דיינים היושבים בדין, ומזמינים את איש אחד לבוא אליהם, ואזיל שליחא דבי דינא, הלך שליח בית דין, ואמר מפומא דחד, הזמין אותו השליח לבוא לדון משום דיין אחד, כגון שאומר לו: פלוני הדיין מזמינך לדין! — לא אמר כלום!

ואם המוזמן אינו מופיע בבית דין, אין מענישין אותו בנידוי כדין מסרב לבוא לבית דין, **עד דאמר משמיה דכולהו, עד שיזמין בשם שלשת הדיינים.**

ועל דין זה אמרו, "זימון בשלשה".

אבל, **והני מילי, דין זה אמור, רק בסתם יום, בלא יומא דדינא, שאינו יום מושב בית דין, שאז יכול המוזמן לטעון שלא האמין לשליח.**⁽⁵⁾

אבל ביומא דדינא, בימים הקבועים למושב בית הדין — כגון ביום שני וחמישי, בזמן חז"ל — לית לך בה, אין נוהג הדין הזה. כי

הרי מוכח, ש"זימון" ו"ברכת הזימון" הם שני דברים שונים.

וכי תימא, אם תרצה לומר בביאור הברייתא ההיא, ולפרש שאכן הם דבר אחד, אלא שאמר התנא תחילה "זימון", ופרושי קא מפרש, שלאחר מכן, את דבריו, ואמר מאי "זימון" האמור? — ברכת זימון, שהיא בשלושה.

ולפי זה, גם הברייתא האומרת "זימון — בשלשה", כונתה היא לברכת הזימון.

גם זה לא יתכן.

כי והתניא, הרי שנינו בברייתא אחרת: זימון בשלשה, ברכת זימון בשלשה.

וכיון שאמר התנא "זימון בשלשה" וחזר ואמר "ברכת זימון בשלשה", הרי ודאי שהם שני דברים שונים.

ואם כן, אי אפשר לומר שהכונה של הברייתא האומרת "זימון, וברכת הזימון בשלשה" היא לפרש שהזימון הוא ברכת הזימון. ובהכרח, שגם הברייתא האומרת "זימון בשלשה" אינה מדברת בברכת הזימון אלא ב"זימון"!

ובלעדי הזקנים לא יוכל לעשות דבר. ובא הדיבור מהקב"ה למנות את יהושע למלך [כמבואר ברמב"ם פרק א' מהלכות מלכים ה"ג] ועל זה אמר לו הקב"ה "טול מקל והך על קדקדם" שכוונתן מדין מלך, ומלך יש רק דבר אחד לדור.

5. וזה לשון היד רמ"ה: "ומימר אמר כיון דאיהו

הגדולה, או המלך עובר בלא תעשה שנאמר: ונשיא בעמך לא תקלל". והנה משה רבינו היה גם מלך וגם ראש הסנהדרין, [עיי' שם הראיות] ומשה רבינו מסר ליהושע את המינני להיותו ראש הסנהדרין, כמו שנאמר: "וסמכת את ירך עליו", וסמיכה שייכת לענין להיות ראש הסנהדרין, ולכן אמר לו: "אתה והזקנים עמך" כי ראש הסנהדרין צריך שהסנהדרין יהיו עמו,

ומבאר את הגמרא: **אלא**, יחיד מומחה קמיבעיא ליה. האם יחיד מומחה דאין דיני קנסות, או לא. (6)

אמר ליה, ענה לו רב נחמן בר יעקב: תניתוה, שנינו דין זה במשנתנו —

דתנן: תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה — בשלשה.

ויש לנו לדייק: מאי "שלשה"? איזה סוג של שלשה הצריכה המשנה בדיני קנסות?

אילימא שלשה הדיוטות, זה לא יתכן!

שהרי האמר אבוה דאבוך, אבי אביך, משמיה דרב, שאפילו עשרה והן הדיוטות — פפולין לדיני קנסות.

אלא בודאי, צריך דינים מומחין.

וקאמר התנא של המשנה, בשלשה, דוקא

בימי מושב בית דין, אז אפילו אם יזמינו סתם בשם בית דין, אינו יכול לטעון שלא האמין לשליח, ואם אינו מופיע — מנדין אותו.

שנינו במשנה: תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה.

הן כפל וארבעה וחמשה, ודומיהם, נקראים דיני קנסות, לפי שכל המשלם יותר על מה שהזיק, הריהו משלם בתורת קנס.

שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא שליח לרב נחמן בר יעקב, שישאלנו: ילמדנו רבינו! דיני קנסות, בכמה דיינים דנים אותן?!

ודנה הגמרא:

מאי קא מיבעיא ליה? מהי השאלה ששאלו?

הא אנן תנן: בשלשה. הלא שנינו במשנתנו במפורש שנידונים בשלשה.

והדיינים אינם אלא מבררים הצדק עם מי אפשר לתקן בשלשה הדיוטות, אבל דיני קנסות שהם חייב חדש שהתורה מחייבת, וצריך לכך מעשה בית דין, אין כח בהדיוטות להפקיע ממון זה. [אבל הנמוקי יוסף מבאר: שגם זה נכלל בשאלה, אם יתכן שתיקנו חכמים בשלשה הדיוטות].

ומקשה הר"ן: דאם כן למה שאל רק בדיני קנסות, הרי היה יכול לשאול גם בגזילות וחבלות, אם תקנו חז"ל ביחיד מומחה. ותירץ: דאין הכי נמי, כוונתו באמת גם לגזילות וחבלות.

ועוד תירץ: משום שידע שבגזילות וחבלות [עיי' בסוגיא לעיל ג' ע"א] מקצתן נידונין לפני הדיוטות, לכן שאל רק על קנסות.

לחודיה הוא דשדר בתראי — לאו זימון הוא ולא מחייבנא למיזל".

6. ומבאר היד רמ"ה: שבודאי שמדאורייתא צריכין שלשה מומחין, אלא שסבר שכמו שבדיני ממונות צריכין מדאורייתא שלשה מומחין [כרבי אבהו וכרבי לעיל ב' ע"ב] אלא שחכמים תיקנו בשלשה הדיוטות, לכן יתכן שכאן תיקנו חכמים שאפילו ביחיד מומחה.

ובחידושי הר"ן מבאר: שזה היה ברור לו שלא תיקנו בשלשה הדיוטות משום דאין בכח הדיוטות להפקיר ממון [היינן להוציא קנס שאינו חייב ממוני] ואפילו בתקנת חכמים.

פירוש לפירושו: שבשלמא בהודאות והלואות שהתחייבות והחייב הוא בשעת ההלואה,

אביה, ורוצה הבעל להיפטר מתשלום דמי הכתובה, הרי הוא נאמן אפילו אם אינו מביא עדים לדבריו. כי חזקה היא, שאין אדם טורח בהכנת סעודת נשואין, ומפסידה בטענת זנות תחתיו. כי היות שנשא אותה, בודאי אינו חשוד שהוציא ממון על הנשואין, כדי שאחרי הנשואין, תיכף למחרת, ישנאנה ויעליל עליה דברים שאינם נכונים, ולכן הוא נאמן שהוא דובר דברי אמת.

שנינו במשנתנו: האונם והמפתה והמוציא שם רע — בשלשה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: מוציא שם רע בעשרים ושלשה, מפני שיש בו דיני נפשות.

ומניחה הגמרא [לפי שיטת רש"י], שמדובר כאן באופן שתביעת הבעל, המוציא שם רע, היא על כך שנשאה בחזקת בתולה, ומצא אותה בעולה, ורוצה לפטור עצמו מתשלום דמי הכתובה.

ולכן, סובר רבי מאיר, שהיות ומדובר בתביעת ממון, הרי זה נידון בשלשה דיינים בלבד.

וגם חכמים מודים שדיני ממונות הם בשלשה, אלא שהם סבורים לגבי תביעת ממון במוציא שם רע, שהיות וכאשר הבעל מביא עדים על הזנות, אז דין מוציא שם רע

בשלשה מומחין דנים דיני קנסות, ולא במומחה יחיד.

ובכך נפשטה האיבעיא.

הקדמה לסוגית מוציא שם רע

א. נאמר בתורה [דברים כב]: מי שנשא אשה,

ואחרי הנשואין בא לבית דין והוציא עליה שם רע, בשקר, שזינתה אשתו בעודה ארוסה, בבית אביה. ונתברר שאינו דובר אמת, הרי הוא חייב בשלשה עונשים: מלקות, תשלום מאה כסף, שאותו הוא משלם לאבי הנערה, והוא עומד באיסור לגרשה, כל ימיו.

ב. הוצאת שם רע אינה כדיבור בעלמא, אלא רק כאשר הביא הבעל לבית דין שני עדים שקרנים שמעידים עליה שזינתה, והוזמו העדים, על ידי שבאו שני עדים אחרים להזים את עידי הבעל.

ג. אך אם אמת היה הדבר שזינתה, שלא הזימו את עידי הבעל, חייבת האשה סקילה.

ד. בעל שטוען אחרי הנשואין שנשא את אשתו בחזקת בתולה ומצאה בעולה, וטוען שהיא זינתה תחתיו בהיותה ארוסה בבית

האיבעיא.

ומתריך: דרב נחמן איבעי ליה במומחה עם עוד שני דיינים, דיתכן שמתקנת חכמים יהיו כשרים לדון דיני קנסות. והוכחת הגמרא היא שאפילו בעשרה שרק מומחה אחד בתוכם פסולים.

ועוד הקשה הר"ן: למה לא פשט מהמשנה עצמה, שהרי ביארנו [לפי רבא דף ג' ע"א] שדיני ממונות היינו הודאות והלואות — בשלשה הדיוטות, וגזילות וחבלות וכל המשך המשנה הם במומחין, [והרי המשנה נאמרה אחרי תקנת חכמים — עיין לעיל בסוגיא] ומה

ב. ההסבר השני:

רבה [לפי גירסת מהרש"ל] **אמר: כולי עלמא** לכל הדעות **ללעז לא חיישינן**, אין לנו לחשוש שמא יבואו עדים, כל זמן שלא באו, והרי הוא דין ממונות, ונידון בשלשה —

אלא שנחלקו חכמים ורבי מאיר במחלוקת אחרת, במקרה שחשב הבעל שיש לו עדים, ורצה לדון אותה בסקילה, והביא את דינו לבית דין של עשרים ושלשה, וכבר נתאספו הדיינים, ולבסוף לא באו העדים, והדיינים התפזרו. ועתה, רוצה הבעל ששלשה מביניהם שנשארו ידונו לו, לכל הפחות, את הפטור מתשלום כתובתה. ולכן סוברים חכמים, שיש כאן חשש לכבודן של דיינים הראשונים, שיאמרו שהם לא היו כשרים לדון [או שלא הצליחו להגיע לחקר האמת], ורבי מאיר אינו חושש לכך.

והבא במשנתנו, **בחוששין לכבודן של ראשונים קמיפלגי** רבי מאיר וחכמים.

והבא במאי עסקינן [המשנה אינו דנה בסתם תביעה, שאז כולי עלמא סוברים שדינו בשלשה, אלא במקרה הזה], **כגון, דאיכנף שהתאספו בי עשרין ותלתא**, בית דין של עשרים ושלשה, במטרה למידן דיני נפשות, לדון את האשה בסקילה, לפי שחשב הבעל שיבואו עדים. ולא באו, ואיברור, והתפזרו להם הדיינים, ונשארו שלשה דיינים בלבד. **ואמר להו**, אמר להם הבעל: **דיינו לו, מיהא, דיני ממונות!** לפחות אתם שלשתכם הנשארים, דונו לי דיני להיפטר מדמי הכתובה. רבי מאיר סובר

הוא דיני נפשות, לכן צריכים בכל מקרה של מוציא שם רע, אף שאין עדים על הזנות, ואינו בא לסוקלה, עשרים ושלשה דיינים.

ולאור ההנחה הזאת, מקשה הגמרא:

וכי יש בו, בדין מוציא שם רע, דיני נפשות — **מאי הוי?** מה בכך שבמקרים אחרים יש דיני נפשות? הלא בתביעה זו שהבעל תובע עתה להיפטר מדמי כתובתה, אין כאן דיני נפשות, וגם לא יוכל לבוא לדיני נפשות, שהרי אין הבעל מביא עדים על זנותה.

ומביאה עתה הגמרא את דבריהם של כמה אמוראים, להסביר את דברי המשנה.

א. ההסבר הראשון הוא של עולא, המבאר, כי אף אם לא מביא הבעל עדים לבית דין, חוששין חכמים ללעז, שמא, בעקבות הגעתו לבית דין, יצא הקול ויתפרסם שהבעל טוען שזינתה, וישמעו ויבואו עדים להעיד עליה שזינתה. אלא שעתה, אין הבעל יודע שיש עדים על כך. ולכן מצריכין חכמים, כבר מתחילת הדין הזה, בית דין של עשרים ושלשה.⁽⁷⁾

אמר עולא: בחוששין ללעז קמיפלגי רבי מאיר וחכמים חולקין — האם חוששין שיבואו עדים שזינתה.

רבי מאיר סבר, אין חוששין, ואפשר לדון בתביעת הבעל בשלשה דיינים, כשאר דיני ממונות. **ורבנן סברי, חוששין ללעז**, שמא תתפרסם השמועה על הזנות, ויבואו עדים לדונה למיתה, ולכן צריכין כבר מתחילת הדין עשרים ושלשה דיינים.

7. וכתב הרא"ש: שהחשש לפי רש"י הוא: שמא אלו השלשה ידינוה דיני נפשות.

דוקא בעשרים ושלשה.

אלא, אבל לפי **עולא קשיא** הברייתא. שהרי לעולא, בכל מקרה מצריכין חכמים עשרים ושלשה, אפילו כשאינו מביא עדים, שמא ישמעו ויבואו עדים, ואם כן, האיך אמרה הברייתא שנידון בשלשה!?

ומביאה הגמרא את תירוצם של רבא ורב חייא, שאכן יש מקרה שאף לעולא יסברו חכמים שדיני ממונות של מוציא שם רע בשלשה, כאשר ברור שהבעל לא יביא עוד עדים, ואז, אם יתהפך הדין, והאב יתבע את הבעל מאה כסף על הוצאת שם רע, אז דינו של הבעל, שהוציא שם רע, יהיה נידון בשלשה.

אמר רבא: אני וארי שבחבורה, תרגימנא, ביארנו את הברייתא לפי עולא. **ומנו, מי** הוא ה"ארי שבחבורה"? **רבי חייא בר אבין**.

וכך תירצנו: **הבא במאי עסקינן** [הברייתא אינה דנה בסתם מקרה של תביעת הבעל, שאז יסברו חכמים שצריכין עשרים ושלשה, אלא במקרה הזה], **שהביא הבעל עדים על** אשתו **שזינתה**, ונתאספו לשם כך עשרים ושלשה דיינים, **והביא האב עדים, והזימם לערי הבעל**. ועתה התהפך הדין, והבעל שהיה התובע, נהפך להיות הנתבע על הוצאת שם רע, שדינו מן התורה לשלם לאבי הנערה מאה כסף.

ובא האב, לגבות ממון מהבעל, במקרה שכזה, מספיק לידן אותו **בשלשה דיינים**

שיכולים לדונו, וחכמים סוברים שיצטרך לאוספם כדי לידן דיני ממונות, מפני כבודם של ראשונים.

ולסיכום:

א. אם הביא הבעל עדים מתחילה, לכל הדעות צריכים עשרים ושלשה.

ב. אם אינו מביא עדים, ותובע ליפטר מדמי כתובתו, הרי לרבה, לכל הדעות

מספיק שלשה. ולפי עולא: לרבנן, צריכים עשרים ושלשה, ולרבי מאיר מספיק שלשה.

ג. אם התכנסו לידן דיני נפשות, והתפזרו, הרי לפי רבה: לרבנן חוזרים ודנים רק בעשרים ושלשה, ולרבי מאיר בשלשה.

ועתה מביאה הגמרא ברייתא, שמשמע ממנה ב-1 כדברי רבה, והיא קושיא על דברי עולא.

מיתבי, ממה ששינונו בברייתא: וחכמים אומרים: תבעו ממון — בשלשה, תבעו נפשות — בעשרים ושלשה.

בשלמא לרבה, הרי הברייתא יכולה להיות מתאימה עם דבריו, לפי שאם **תבעו ממון תחילה**, שהבעל אינו מביא עדים, ומתחילה היתה תביעתו רק להיפטר מכתובתה, דנים אותו **בשלשה**, וכדעת רבה, ואילו אם **תבעו נפשות תחלה**, שחשב להביא עדים שזינתה, ולא באו, והבית דין נתפזרו, אזי **אפילו תביעת ממון** סוברים חכמים שדנים אותה

והמאירי כתב: שהמלעזים יחשבו שהביאו את שאר הדיינים להמשך הדין בדיני ממונות, ויאמרו שהראשונים פסולים.

וה"ר מפרש: שהחשש הוא שמא לא יאספו עשרים ושלשה לידן על הזנות, והתורה אמרה: "ובערת הרע מקרבך".